

4. Tovkach, I. Ye. (2015). Zvuky. Bukvy :. Chutannya : metoduchnyi posibnyk [Sounds. Letters. Reading : is amethodical manual]. X. : V-vo «Ranok» (Series are "Window in the world of deed"). [in Ukrainian].

УДК 159.923

СПРЯМОВАНІСТЬ ДОРΟΣЛОГО НА ВИБІР СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Токарева Л. Д.,

**молодший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника,
Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України**

Робота присвячена проблемі ціннісних аспектів життєдіяльності людини. У статті представлено психологічні аспекти морально – етичних, ціннісних уявлень. Розкрита думка про те, що майбутнє країни багато в чому залежить саме від того, з якими цінностями, увійде в життя дитина дошкільного віку. Стаття зазначає, що саме в родині у дитини розвиваються такі соціально значущі цінності і моральні якості, як почуття доброти, чуйності, правдивості, справедливості, працьовитості, взаємодопомоги, дружби, любові до всього живого, які є важливими стимулами позитивних вчинків і дій дитини дошкільника.

В статті представлено матеріал дослідження, з метою вивчення сфери ціннісних орієнтацій у дітей старшого дошкільного віку. Представлені результати дослідження по вивченню ціннісних орієнтацій батьків та вивченню характеру взаємин у родині. Стаття узагальнює отримані результати: Чому дитина вчиться у дорослих в колі родини?

Ключові слова: Ціннісні орієнтації, дошкільник, моральне виховання, моральні якості, сім'я, родинне коло, дорослий.

Л.Д.ТОКАРЕВА НАПРАВЛЕННОСТЬ ВЗРОСЛОГО НА ВЫБОР СОЦИАЛЬНО ЗНАЧИМЫХ ЦЕННОСТЕЙ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТАЮ

В статье представлены психологические аспекты морально этических, ценностных представлений. Раскрыта мысль о том, что будущее страны зависит от того, с какими ценностями войдет в жизнь дошкольник. В статье обобщен материал чему именно учится ребенок в семье. Представлен материал исследования с целью изучения сферы

ценностных ориентаций у детей старшего дошкольного возраста: экспресс диагностика на выявление у ребенка ценностных понятий и анкета для родителей, для более глубокого изучения о ценностных ориентациях родителей. В работе представлены результаты исследования.

Ключевые слова: *ценностные ориентации, дошкольник, моральное воспитание, моральные качества, семья, семейный круг, взрослый.*

L.TOKARYEVA ADULT ORIENTATION FOR SELECTION SOCIALLY SIGNIFICANT PROPERTY IN PRESCHOOL CHILDREN.

The work deals with the problem of value aspects of human life. The article presents psychological aspects of moral - ethical, value concepts. Disclosed opinion that the future of the country largely depends precisely on which values enter the life of a child of preschool age. Deals with the importance of pre-school period in the development of personality and its semantic value components. Determined idea that the family is the primary special environment, where the formation of personality, where it receives the first of his knowledge and the complexity surrounding world receives specific example of moral behavior, collaborating to work. Learn to establish themselves in community with others, learn to listen to the views and others. The article notes that it is in the family of a child developing such socially important values and moral qualities as kindness, sensitivity, truthfulness, fairness, hard work, mutual support, friendship and love for all living things that are important incentives for positive behavior and actions of the child preschooler.

The article presents research material, to study the scope of value orientations in preschool children: rapid diagnosis for a child manifestation of value concepts and questionnaire for parents, which allowed more deeply know the value orientation of modern parents. The results of research on parental value orientations and study the nature of relationships in the family. The article summarizes the results: What the child learns in adults with family?

Keywords: *Values, preschooler, moral education, moral character, family, family circle adult.*

Актуальність дослідження та постановка проблеми. На теренах освітнього простору посилюється увага до проблеми ціннісних аспектів життєдіяльності людини. Майбутнє країни багато в чому залежить саме від того, з яким багажем цінностей увійде в життя дитина, бо саме з дошкільного віку дитина долучається до загальнолюдських цінностей, входячи у соціум, де і відбуваються її перші взаємини з дорослими та однолітками.

Відомо, що формування ціннісних орієнтацій починається саме з дошкільного віку. Таке бачення базується на дослідженнях ведучих

психологів різних наукових шкіл, як зарубіжних Адлер А, Бандура А, Лоренц К, Маслоу А, Роджерс К, Фрейд З, Еріксон Е та ін., так і сучасних психологів Виготського Л.С., Гальперіна П.Я., Давидова В.В., Ельконіна Д.Б., Котирло В.К., Кулачківської С.Є., Лурія А.Р., Леонтьєва О.Н., Мухіної В.С. та ін., які надають особливого значення дошкільному періоду і ранньому дитинству в становленні особистості і її змістових ціннісних компонентів. Здатність дошкільників усотувати та зберігати моральні норми і правила поведінки, ставлення до них, дозволяють здійснювати роботу по формуванню моральних цінностей у дітей, починаючи з самого раннього віку.

Учені Бодальов А. А., Гіппенрейтер Ю.Б., Запорожець О.В., Корчак Я., Котирло В.К., Кулачківської С.Є., Ладивір С.О., Неверович Я.З. Макаренко А.С., Макарова Т.А., Співаковська А.С., Петровський В.А., Титаренко Т.М. та ін. одностайні в своїй думці про те що родина є тим особливим первинним середовищем, де відбувається становлення особистості, де вона одержує перші знання про себе та про багатогранність і складність оточуючого світу, отримує приклад певних моральних вчинків, прилучається до праці. Вчиться налагоджувати себе на співдружність і співробітництво з іншими, вчиться прислухатися до поглядів і оцінок інших.

Вищезгадані науковці впевнені, що саме в родині у дитини розвиваються такі соціально значущі цінності і моральні якості, як почуття доброти, чуйності, правдивості, справедливості, працьовитості, взаємодопомоги, дружби, любові до всього живого, які є важливими стимулами позитивних вчинків і дій дитини дошкільника, що, в свою чергу, служить для дитини соціальними зразками моральної поведінки. Через сімейні цінності, через спілкування з дорослими і однолітками у дитини виробляються поведінкові звички, погляди, які в майбутньому стають компонентами її характеру. Саме через близьких людей залежатиме, якими моральними категоріями буде мислити дитина, якими очима бачитиме світ. І завдання дорослого не в тому, щоб нав'язати дошкільнику моральні формули вже в готовому вигляді, а в тому, щоб організувати його поведінку відповідно до моральних норм.

Мета статті – Нас науковців цікавить як дорослі транслують свої моральні якості на дитину, на кожного члена з родини? Як спрямовують дорослі свої сили на формування ціннісних орієнтирів, на їх перші моральні уявлення? Як взаємодіють і повинні взаємодіяти з дошкільником підштовхуючи його до вміння оцінювати свої вчинки з позицій моралі? Як дитина робить свій моральний вибір? В дослідженні ми виходили з того, що саме в процесі родинної соціалізації діти з раннього дитинства включаються в систему суспільних відносин, отримують перші зразки моральності,

ціннісних орієнтирів, готуються до самостійності, засвоюючи трудові навички, систему знань та умінь.

Результати проведеного дослідження, виклад основного матеріалу.

Формування моральних поглядів, ідеалів, переконань, норм, що визначають повсякденну поведінку дитини, здійснюється в умовах морального вибору в процесі життєдіяльності. Виходячи із сучасного стану розвитку суспільства, з аналізу досліджень останніх років бачення науковців збігаються з нашою думкою про те, що перш за все дітям дошкільного віку потрібно засвоїти певні моральні норми і правила поведінки, притаманні кожному суспільству, які, згодом, і будуть визначати, власне, їх подальшу поведінку. Бо саме у дошкільному віці, у колі родини закладаються такі важливі якості як доброта, чуйність, ввічливість, турботливість, тощо, які потрібні для соціалізації дитини.

Саме в цьому віці батьки мають спрямувати дитину на формування її адекватної поведінки та самооцінки, допомогти їй встановленню контактів з однолітками та з іншими дорослими. І завдання батьків не в тому, щоб нав'язати дитині моральні формули у готовому вигляді, а в тому, щоб організувати, спрямувати її поведінку відповідно до моральних норм суспільства.

Вивчення ціннісних орієнтацій дошкільників та дорослих дасть можливість передбачити їх вплив на якість виховання дитини, дозволить психологам відшукати шляхи усунення в дисгармонії сімейного спілкування та спілкування між однолітками, а відтак сприяти створенню повноцінної соціальної ситуації розвитку особистісного потенціалу дитини засвоєнню моральних і ціннісних орієнтацій. Допоможе більш конкретно проаналізувати вчинки дошкільників, їх потреби та інтереси, ідеали та цілі яких вони бажають досягти. Варто, ще раз підкреслити, що ієрархію цінностей дитина – дошкільник завжди переймає від дорослих.

Наша дослідницька робота проводилась зі старшими дошкільниками та їх батьками, дитячого садочка №661 Мінського району, м. Києва. З метою вивчення сфери ціннісних орієнтацій у дітей старшого дошкільного віку нами була проведена експрес діагностика на вияв у дитини ціннісних понять. Розроблена і апробована анкета для батьків яка дозволила глибше дізнатись про ціннісні орієнтації сучасних батьків дослідити взаємини батьків і дітей у родині. В дослідженні ми спирались на тезу, що саме родина, саме дорослі є першими учителями моральних вчинків своїх дітей. Що становлення ціннісних орієнтирів, моральних норм і правил дитина засвоює дивлячись на поведінку, вчинки і взаємовідносини батьків. Сповідуємо тезу, про те, що

родинне виховання повинно ґрунтуватись тільки на почуттях любові, взаємоповаги, взаємодії дорослого і дитини.

За результатами дослідження ціннісних орієнтацій було визначено, що найбільш значущими для батьків і дітей є особистісні та родинні цінності. Показовим є те, що майже всі батьки свідомо надають перевагу таким цінностям, як здоров'я, щастя, сімейне життя, родинні традиції та дружба. Батьки правильно і усвідомлено прагнуть проводити весь вільний час з дитиною, підтримують її інтереси, готові в усьому допомогти їй, співчують їй, пишаються нею. Спеціальна робота проведена з батьками і дошкільнятами по виконанню цікавих, творчих проектів і завдань розширила поле цікавих справ у вихідні та святкові дні у колі в родині. За нашими спостереженнями, дорослі трохи по - іншому подивились на вільний час у просторі сім'ї у вихідні та вечірні години. Збільшилася кількість і якість проведеного разом з дітьми часу. В зв'язку з цим дорослим варто зрозуміти, про важливість дарування свого часу, спрямованості свого часу дітям, близьким, показуючи їм приклад, правильно використаного вільного часу. Якщо ж батьки не знають самі, що з ним робити, то не слід нарікати на дітей, що вони марнують час, нічого не роблячи, демонстративно нудьгують, вередують або просто пустують. Дитина повинна завжди відчувати, що її люблять, що вона потрібна своїм батькам, що вони люблять його незалежно ні від чого. Тоді вона і сама до себе ставитиметься добре. І дорослі повинні зробити все, щоб дитина почувала себе любимою і жаданою.

Доречно зазначити, що діти саме дошкільного віку виявляють велику цікавість до зразків поведінки, до їх морального змісту. Так, наприклад, слухаючи казку чи розповідь про певні події, вони прагнуть розібратися в тому, хто добрий, а хто поганий, чий вчинок заслуговує на схвалення, а чий варто осудити. Від того як дорослі пояснюють зміст і характер чужих вчинків, їх відповідність чи не відповідність моральним вимогам, залежатиме формування морального досвіду дитини. Так, от категорія дружби, дружніх стосунків, обов'язково спирається на спілкування з однолітками У спільній діяльності дітей повсякчас виникають ситуації, що вимагають узгодження своїх дій з діями інших, прояв доброзичливого ставлення до однолітків, уміння відмовитися від особистих бажань заради досягнення спільної мети. Дружба, дружні стосунки, спілкування та спільна діяльність з однолітками забезпечують вправління дітей у позитивних моральних вчинках, сприяють закріпленню моральних норм у дітей. На питання: Як ти гадаєш, про які *твої позитивні якості* може розповісти твій друг? Позитивні якості дитини розташувались таким чином: хороший 48,14%; добрий - 44,44%; розумний – 25,92%; красивий – 14,81%; слухняний, щедрий, сміливий, не ображає по –

11,11%; важливий, не говорить поганих слів по – 7,4%; веселий, малює, любимий, сильний по 3,7%. Саме на такі якості своїх однолітків діти звертають увагу.

Здебільшого, дорослим підкреслити, що дитина дуже сприйнятлива як до хорошого, так і до поганого. Все залежить від оточуючого середовища, аури родини. Так, наприклад, у люблячих батьків дитина скоріше набирає досвіду любові, лагідності співчуття і співпереживання. І як важливо не дати цим паросткам загинути. Щодо поняття такої цінності як співпереживання, тільки 25,92% дітей змогли дати узагальнене пояснення поняття співпереживання, 62,96% дітей зовсім не змогли пояснити його. В життєвих ситуаціях діти дошкільного віку, в своїй більшості, не завжди знають і вміють поспівчувати близьким. Хоча відповідаючи на додаткові питання виявилось, що діти вміють таки співчувати, і навіть проявляти своє співчуття до близьких, але діти не вміють поки, що про це промовляти і діяти одразу, маленькій дитині потрібен поштовх, нагадування іншого дорослого. Так от, на питання Чи вміє ваша дитина співчувати іншому, коли та чимось засмучена і як вона це робить? Міркування були такими: вміє співчувати, пожаліти, заспокоює, гладить по голові 48,14%; говорить добрі, заспокійливі слова все буде добре 37,03%; Жалко дітей які сумують і плачуть за мамою 14,81%. Варто зазначити, що співпереживання – це почуття. А виховання моральних почуттів у дитини слід розпочинати з прищеплення доброзичливості, як тільки вона навчиться розуміти мову. Спочатку це дуже прості форми впливу дорослого. Згодом дитина починає розуміти, що ровеснику, буває боляче, що він теж може страждати, і це розуміння згодом перетворюється на потребу втішити, допомогти в біді, захистити і навіть відмовитися на їх користь від чогось бажаного. Тобто моральне почуття, закріплюючись, реалізується у вчинках дитини.

Дорослим часом думається що дитині ще не доступні етичні моральні норми, вона настільки мала, що їй достатньо тільки знати, що «добре», а що «погано», а усвідомлювати вона буде тоді, коли піде до школи, або згодом вирішиться якимось само по собі. Нас цікавили методи, яким слідують дорослі пояснюючи дітям норми і правила поведінки.

Дорослі орієнтуються на такі методи виховання своєї дитини і використовують такі ціннісні прийоми, як: пояснення - 88,88%; любов, домовленість, приклад - 81,48%; заохочення – 74,07%; схвалення – 59,25%; попередження, поради – 51,85%; компроміс, все в міру 44,44%. Характерним є те, що на 2 місце дорослі поставили силу прикладу і любов, як важливі чинники формування і виховання моральних якостей дитини. Варто засвідчити, що схильність до наслідування особливо яскраво проявляється

саме у дошкільному віці. І не маючи ще життєвого досвіду, ні знань, дошкільники копіюють поведінку дорослих. Вони наслідують сліпо і хороше і погане, залежно від того, свідками яких вчинків являються. Батьківське табу ніколи не зупинить дитину, якщо батьки самі роблять те, що забороняють. Адже діти насамперед хочуть бути схожими на своїх батьків. А найкраще виховання — це власний приклад, показати, що можна, а що ні. Дитина сприймає не те, що говорять їй батько і мати, а те, що вони роблять.

Моральні цінності, які дорослі вважають важливими, у допомозі дитині вирішувати конфліктну ситуацію? Дошкільники вказали на такі якості як: дружба, самостійність, сміливість, впевненість, наполегливість. Але нажалі тільки - 7.4% дітей стараються вирішувати конфлікти мирно, самостійно, проявляючи уважне ставлення до іншого; просто жаліються дорослому - 37.03% - не вирішуючи самостійно конфліктну ситуацію. Вміють постояти за себе, не дають себе скривдити, застосовують бійку, силу, сміливість, даючи стусана, тобто застосовуючи фізичну силу - 11.11%. І звертаються по допомогу - 44.44% дітей, щоб вирішити ситуацію разом.

Хоча існує думка, що дорослим не слід втручатися у справи дітей, нібито вона повинна сама навчитися вирішувати свої проблеми. І це справедливо, але далеко не для всіх ситуацій. По - перше, дитина повинна завжди відчувати моральну підтримку дорослого. По-друге, дорослому буде спокійніше, якщо дитина візьме за правило ділитися з ним своїми переживаннями, навіть якщо не будете особисто втручатися в кожную складну ситуацію. Варто зрозуміти, дорослим зовсім необов'язково, підказувати дитині готові рішення, а можна показати тільки можливі шляхи до нього. Важливо час від часу аналізувати разом з дитиною її правильні та хибні кроки на шляху до мети. Тому, зважаючи на це не слід давати дитині знання у готовому вигляді. Ще В.Сухомлинський говорив: «Потрібно вміти відкрити перед дитиною в навколишньому світі щось одне, але відкрити так, щоб шматочок життя загравав перед дітьми всіма кольорами веселки. Залишайте завжди щось недоговорене, щоб дитині захотілося ще і ще раз повернутися до того, що вона довідалася».

Дослідження показало ціннісні якості дорослих і дітей, які найбільш затребувані і актуальні в наш час. Вислови дітей і дорослих майже співпали, за винятком першого місця, де дорослі підкреслили працьовитість і відповідальність. Всі інші ціннісні орієнтири співпали. Працьовитість, відповідальність по - 40,74%; доброта, ініціативність, цілеспрямованість, чесність по - 37,03%; правдивість, справедливість, любов по - 33,33%; ввічливість, доброзичливість, чуйність по - 29,62%; уважність, товарицькість по - 25,92%; слухняність, сміливість по - 18,51%.

Щодо чесності і правдивості — ціннісних рис морального обличчя людини. Дорослому варто пам'ятати, що саме в старшому дошкільному віці вже можна формувати уявлення про ознаки чесною і правдивою людини, про потребу завжди говорити правду, вміти визнати провину, не брати без дозволу чужих речей тощо. Діти повинні усвідомити, що попросити щось відкрито — це чесно, а взяти так, щоб ніхто не бачив, нечесно. Помітивши прояви нечесності у поведінці дитини, необхідно допомогти їй визнати помилку, а потім виправити її. Такі цінності як сім'я, щастя, здоров'я, дружба, любов, співпереживання, творчість, цілеспрямованість завжди торкаються теми, характеризують проведення вільного часу, тому слухне було питання Яких традицій ви дотримуетесь у своїй родині? 1 - місце посіла традиція святкування днів народжень, співати разом, святкування народних свят по – 40,74%; 2 - місце займає традиція читання казки на ніч – 40,74%; 3 - місце - прогулянки до улюблених місць, походи до музеїв і театрів – 18,51%. Не можна недооцінювати сімейні свята, святкування народних свят, читання разом тощо. В усьому цьому виявляється культура стосунків в родині, рівень і характер потреб, які в значній мірі визначають і рівень моральних, ціннісних якостей особистості.

Цінності які допоможуть вашій дитині у сучасному житті? Таке важливе питання було обговорено з дорослими. Міркування були такими: здоров'я – 59,25%; цілеспрямованість - 37,03%; бажання навчатись, цінування себе як особистості по – 33,33%; працьовитість – 29,62%; силу волі, розум по – 25,92%; уміння слухати і чути один одного по – 18,51%; відповідальність, розуміння, ініціативність, любов по – 14,81%; сміливість, самостійність, упевненість, життєрадісність, чесність, доброзичливість по – 11,11%; справедливість, старанність, добросовісність, творчість, незалежність, охайність, настирливість по – 7,4%; цінування іншого, чуйність, повага по 3,7%.

Особливе місце займає праця, працьовитість, трудові доручення, які є одними з ціннісних орієнтирів. Дорослі часто скаржаться, що їх дитина цурається праці? А чи достатньо уваги приділяють батьки цьому? Доречним було запитання дорослим з приводу ставлення їх до дитячої праці. На питання Які посильні доручення виконує ваша дитина по дому? Чи є у неї свої обов'язки по дому? І які саме? Відповідь була такого плану: Всі доручення мами і тата прибирати в своїй кімнаті – 25,92%; прибирання та миття посуду – 14,81%; допомога готування їжі, салатики – 11,11%; годівля тварин і догляд за ними – 11,11%; прибирання іграшок, своїх речей – 29,62%; полив квітів – 11,11%. Майже всі опитані діти, крім однієї дитини в тій чи іншій мірі допомагають своїм батькам по господарству. В даному випадку

дитячі відповіді збіглися з відповідями батьків у цьому питанні. Враховуючи відповіді дітей важливо було б запитати, а чи були в дитини свої чітко визначені постійні обов'язки по домашньому господарству? Чи привчали дорослі її до різних видів праці хоча б по дому? Чи дали їй можливість, наприклад, під час ремонту квартири застосувати вже набуті знання тощо.

Самостійність, моральна якість, ціннісний орієнтир, який не дається людині від народження. Вона формується по мірі дорослішання дитини і на кожному віковому етапі має свої особливості. З набуттям практичного досвіду, розвитком пізнавальної спрямованості в дитини – дошкільника формується прагнення до самостійності. Самостійність є завжди продуктом підпорядкування вимогам дорослих і одночасно власної ініціативи дитини. І чим краще засвоїла дитина правила поведінки, тим ширші в неї можливості для ініціативності і самостійності і застосуванні їх у нових умовах.

На сьогодні є чимало сімей, які не сповідують самостійність як важливу чесноту дошкільника. Вони вважають, що поки дитина мала, ще рано говорити про її незалежність, автономність, спроможність виявити власну ініціативу, критичність суджень. Більше того, вони побоюються ранньої самостійності сина чи дочки, її прагнення самостверджуватись, реалізовувати свої потреби, відстояти свою точку зору, наполягти на своєму. Такі батьки віддають перевагу не активному спостереженню за своєю дитиною, а грубому керівництву її поведінкою, діяльністю, життєвим вибором. Так як же дорослі привчають свою дитину до самостійності? Вислови: даю посильні доручення – 18,51%; допомагає мені прибирати – 11,11%; не вникаю в конфлікти дитини, поки сама не попросить допомоги – 7,4%; власним прикладом – 29,62%; оцінюю ситуацію і дію за необхідністю – 7,4%; намагаємось робити так, щоб все що в його силах він робив сам – 11,11%.

Як керувати поведінкою дитини, прищеплюючи їй увесь цей запас моральних понять? Як змусити дитину свідомо ставитися до своїх вчинків, оцінювати їх з позицій моралі? Певну роль відіграє тут своєчасне вироблення в дитини готовності до слухняності. Як правило, усвідомлена слухняність, сформована в дитинстві, прокладає шлях до дисципліни, до самодисципліни, що врешті-решт створює в дитини основу поводитися морально в усіх випадках життя. Слухняність вважають першою сходинкою такої цінності як дисциплінованість. І праві ті дорослі, які вбачають у ній засіб, що допомагає вчити дитину бути стриманою, підкоряти свої бажання і пориви загальноприйнятим нормам. Дитина мало не з пелюшок повинна засвоїти, що вона не одна у світі, що поруч з нею інші люди, з інтересами і зручностями яких треба і важливо рахуватися.

На жаль, дуже часто батьки, не розуміють і цілком байдуже ставляться до того, які якості формуються у сина чи доньки. Тому одним із найважливіших питань до дорослого було питання: Яким цінностям повинні навчити дорослі своїх дітей? Відповіді: бути незалежною і самостійною – 18,51%; розвиненим, розумним – 11,11%; поважати старших – 14,81%; вміння бути потрібним і щасливим, чесним, коханим, відповідальним по – 7,4%; доброти – 14,81%; працелюбності – 22,22%; поважати і любити інших людей, людяності ввічливості по – 11,11%; цілеспрямованості, жити по совісті, співчутливості, чуйності по 3,7%. Ввічливість, чуйність, людяність, співчутливість, і якщо ці ціннісні орієнтири, ці почуття у дитини виховувати по відношенню до всього живого (до тварин, рослин), то вони згодом будуть перенесені на ровесників. Дитина вихована в таких традиціях вже не посміє вдарити товариша, не образить слабшого, бо буде розуміти що іншому – теж боляче.

Завдяки дослідженню виявили прояв батьківської любові до дитини і дитини до дорослого. Показники вийшли промовистими. Вислови дорослих: Кажу весь час слова «Я тебе люблю» - 18,51%; лагідними діями, обіймами, поцілунками - 18,51%; солодощі, смаколики - 40,74%; ляльковий театр, аквапарк, виставки, турботою про дитину, заохочую подарунками, поїздками, похвалою, пишаюся добрими вчинками, за її досягнення - 11,11%; щоденним, приємним спілкуванням, пояснення, навчання, взаєморозуміння, взаємодопомога - 7,4%; балуємо придбанням дорогих іграшок, турбуємося про якість продуктів та одяжі(речей), відвідуємо розвиваючі її внутрішній світ заходи, заклади (зоопарк, вислуховую, поводимо себе так, неначе вони вже дорослі по - 3,7%.

Вислови дітей: Солодощі, смаколики звідусюди та дитячого садка - 14,81%; мені купують все що я прошу - 33,33%; кажу весь час слова «Я тебе люблю» - 18,51%; лагідними діями, обіймами, поцілунками - 18,51%; частіше вимагаю ходити до лялькового театру, в аквапарк, різні виставки, дарую подарунки (малюнки, аплікації, ліплення тощо), роблю добрі вчинки, - 11,11%; обожною спілкуватися - 3,7%.

Логікою нашого дослідження буде важливо сказати і відзначити саме чому дошкільник навчається в колі родини? Так от, дитина - дошкільник:

Вчиться гідному ставленню до близького оточення — до членів родини, до родичів та знайомих, до суспільства взагалі.

Засвоює моральні й суспільні норми і правила. Починає розуміти, що таке «добре» і що таке «погано». І саме ці орієнтири, цей "моральний компас", той моральний фундамент який закладено з дитинства.

Навчається таким моральним переживанням, як людяність, доброта, повага до однолітка і, головне — совість, почуття вини та сорому. Ці почуття, згодом перетворившись на потребу, стають мотивами, які визначатимуть поведінку дитини в різних обставинах життя.

Усотує правила співжиття, культури і поведінки в колективі.

Довідується, того, що вона має в житті найбільше цінувати, ставленню до життя взагалі, і праці зокрема.

Вчиться працювати, розпоряджатися часом.

Формує у неї перші моральні переживання — людяність, доброту, повагу до однолітка і, головне — совість, почуття вини, сорому. Ці почуття, згодом перетворившись на потребу, стануть мотивами, які визначатимуть поведінку дитини за різних обставин життя.

Починає знайомитися з гендерними стосунками і взаєминами між статтями(між чоловіком і жінкою).

Знаходить любов, розуміння, певного роду допомогу у випадку невпевненості в своїх силах або невдач.

Отримує перші уявлення про форми спілкування людей, їх ставлення одне до одного, вчиться диференціювати вчинки і розуміти моральне значення своїх вчинків.

За для того, щоб моральні уявлення стали основою поведінки дитини, вони повинні знайти опору у її власному досвіді. І завдання дорослого не в тому, щоб нав'язати дитині моральні формули у готовому вигляді, а в тому, щоб організувати її поведінку відповідно до моральних норм.

Висновки. Моральне виховання – найважливіша складова у формуванні особистості, тому що вона є регулятором взаємин між дітьми, проникає в усі сфери життя, формує свідомість і визначає поведінку дитини. У вихованні дітей дорослим слід керуватися високими моральними цінностями, забезпечуючи своїм дітям найважливішу духовну підтримку: щирі поради, доброзичливу увагу, співчутливе ставлення до іншого і готовність допомогти. Тільки за таких умов батьки зможуть отримати від своїх дітей особливі «плоди» добродійності. Але всі зусилля дорослих повинні бути представлені і спрямовані не тільки на слова, а й у власних прикладах і вчинках, завжди в усіх проявах утверджувати цінність здоров'я, щастя, дружби, родини, співпереживання тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воспитание гуманных чувств у детей / [под ред. Л.Н. Проколиенко, В.К.Котырло]. – К.: Рад. Школа, 1987. – 174с.
2. Кулачківська С.Є. Віковий аспект психічного розвитку дитини дошкільника, Психічний розвиток дитини дошкільника: навчальний посібник

для педагогів / С.Є.Кулачківська. - К.: Світоч, 2004. - 75 с. (Бібліотека Журналу Дошкільне виховання).

3. Нравственное воспитание в детском саду. / [под ред. В.Г.Нечаевой и Т.А.Марковой]. – М.: Просвещение, 1978. – 256с.

4. Токарева Л.Д. «Моральний розвиток дошкільника в сучасній сім'ї». Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету(Педагогічні науки). 2010. - №3. – с.68 - 73. – Бердянськ: БДПУ.

5. Токарева Л.Д. «Ціннісні орієнтації сучасних батьків». Міжнародні педагогічні студії: проблеми дошкілля в сучасному світі //Збірник наукових праць. / Бердянський державний педагогічний університет; укладач І.Г. Улюкаєва. – Донецьк. ЛАНДОН – XXI, 2012, – С.250 – 256.

6. Токарева Л.Д. «Формування ціннісних орієнтацій як чинник моральності дошкільників у сучасному соціопросторі». Актуальні проблеми психології: //збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України: Психологія розвитку дошкільника. – Київ: Вид – во «Срібна Хвиля»,2012. – Т. IV. – Випуск 8. – С.280 – 298.

REFERENCES

1. Vospitanie humannykh chuvstv u detei (1987). / [pod red. L.N. Prokolienko, V.K. Kotyrlo]. – К.: Rad. Shkola.

2. Kulachkivska S.Ye. (2004). Vikovy aspekt psykhychnogo rozvytku dytyny doshkilnyka. Psykhychnyi rozvytok dytyny doshkilnyka: navchalnyi posibnyk dlia pedahohiv / S.Ye.Kulachkivska. – К.: Svitoch. (Biblioteka Zhurnalu Doshkilne bykhovannia). [in Ukrainian].

3. Nравstvennoe vospitanie v detskom sadu. (1978). / [pod. red. V.H.Nechaevoy i T.A. Markovoy]. – М.: Prosveshchenie. [in Russian].

4. Tokareva L.D. (2010). Zbirnyk naukovykh prats Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu (Pedayoyichni nauky). «Moralnyi rozvytok doshkilnyka v suchasni simi».№ 3 (pp. 68 – 73). – Berdiansk: BDPU. [in Ukrainian].

5. Tokareva L.D. (2012). Mizhnarodni pedahohichni studii: problemy doshkillia v suchasnomu sviti // Zbirnyk naukovykh prats. / Berdianskyi derzhavnyi pedahohichni universytet; ukladach I.H. Uliukaeva. – Donetsk. LANDON – XXI, - (pp. 250 – 256). «Tsinnisni orientatsii suchasnykh batkiv». [in Ukrainian].

6. Tokareva L.D. (2012). Aktualni problemy psiholohii: //zbirnyk naukovykh prats Instytutu psiholohii imeni H.S.Kostiuka NAPN Ukrainy: Psykholohiia rozvytku doshkilnyka. – Kyiv: Vyd – vo «Sribna Khvyliya» - T. IV. –

Випуск 8. – (pp. 280 – 298). «Formuvannia tsinnisnykh orientatsii yak chynnyk moralnosti doshkilnykiv u suchasnomu sotsioprostori». [in Ukrainian].

УДК 159.922.27:37.017.924,316.752

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРИЙНЯТТЯ ДИТИНОЮ СОЦІАЛЬНО ЗНАЧИМИХ ЦІННОСТЕЙ

Федорчук О. І.,

**науковий співробітник лабораторії психології дошкільника,
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України**

В статті піднімається питання ролі дошкільного дитинства в процесі становлення особистості, визначаються основні характерні особливості соціальної ситуації розвитку, що сприяє виникненню якісних новоутворень у дитини старшого дошкільного віку. Виявлені основні соціальні фактори що сприяють процесу дегуманізації дитячої свідомості.

Ключові слова: дошкільне дитинство, соціальна ситуація розвитку, ціннісні орієнтації, чинники впливу.

ФЕДОРЧУК Е.И. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПРИНЯТИЯ РЕБЕНКОМ СОЦИАЛЬНО ЗНАЧИМЫХ ЦЕННОСТЕЙ

В статье поднимается вопрос о роли дошкольного детства в процессе становления личности, определяются основные характерные особенности социальной ситуации развития, которая способствует возникновению качественных новообразований у ребенка старшего дошкольного возраста. Выявлены основные социальные факторы способствующие процессу дегуманизации детского сознания.

Ключевые слова: дошкольное детство, социальная ситуация развития, ценностные ориентации, факторы влияния.

FEDORCHUK H.I. PSYCHO-PEDAGOGICAL CONDITIONS OF ADOPTION OF A CHILD SOCIALLY IMPORTANT VALUES

The article raises the question of the role of pre-school childhood in the process of becoming a personality, defines the main characteristic features of the social situation of development, which contributes to the emergence of quality neoplasms in a child of senior preschool age. The main social factors that contribute to the process of dehumanization of children's consciousness are revealed.

Key words: Preschool childhood, the social situation of development, value orientations, factors of influence.